

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Nowa europejska przestrzeń badawcza na rzecz badań naukowych i innowacji

(2021/C 106/07)

Sprawozdawca:	Christophe CLERGEAU (FR/PES), członek rady regionu Kraj Loary.
Dokument źródłowy:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Nowa europejska przestrzeń badawcza na rzecz badań naukowych i innowacji” COM(2020) 628 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Przypomina wnioski ze swojej opinii „Horyzont Europa” – dziewiąty program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji”, w której:

- wezwał do rzeczywistego uwzględnienia doskonałości rozproszonej we wszystkich państwach członkowskich i regionach Unii w celu poprawy poziomu doskonałości naukowej w całej Europie, a nie tylko w kilku dużych regionach i metropoliach,
- wyraził głębokie ubolewanie z powodu utrzymującej się odmowy uznania terytorialnego zakotwiczenia doskonałości naukowej oraz wkładu regionalnych ekosystemów i biegunów innowacji w dynamikę Unii,
- zdecydowanie wezwał do pełnego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych w proces planowania strategicznego oraz do uwzględnienia w tym kontekście strategii inteligentnej specjalizacji,
- stwierdził, że konieczne jest uznanie oddziaływania terytorialnego za jeden z elementów składowych pojęcia oddziaływania na potrzeby oceny programów i projektów.

2. Z zadowoleniem przyjmuje możliwość, jaką daje omawiany komunikat, zaproponowania spójnej strategii mobilizacji wszystkich zainteresowanych stron w celu przyspieszenia europejskich prac badawczych i innowacyjnych; zauważa jednak brak równowagi w komunikacie, który w zbyt dużym stopniu traktuje europejską przestrzeń badawczą (EPB) jako przedłużenie programu „Horyzont Europa”, ze szkodą dla pozostałych elementów, które należy wziąć pod uwagę.

3. Popiera ambitne inicjatywy przedstawione w komunikacie, które przyczyniają się do wyposażenia Europy w narzędzia umożliwiające jej sprostanie globalnym wyzwaniom i które mogą zmienić środowisko badawcze oraz umożliwić wzmocnienie Europy poprzez rozwój wiedzy. Badania naukowe i innowacje muszą odgrywać kluczową rolę we wspieraniu przemian ekologicznych, cyfrowych, społecznych i gospodarczych, w obliczu których stoi Europa. Polityka ta musi również pomóc Europie w przezwyciężeniu kryzysu związanego z pandemią COVID-19, czego dowodem jest obecny plan działania ERAvsCorona.

4. Przyjmuje z zadowoleniem, że Komisja kładzie nowy akcent na angażowanie obywateli w kwestie badań naukowych i innowacji. Opowiada się za tym, by zaangażowanie to – przy zachowaniu zasady wolności nauki – dotyczyło wszystkich etapów, od definiowania po wdrażanie i monitorowanie działań, i nie ograniczało się do udzielania obywatelom wyjaśnień i informacji, podczas gdy pragną oni aktywnie uczestniczyć w tym procesie. Uważa, że zaangażowanie to jest organizowane przede wszystkim na poziomie lokalnym oraz że miasta i regiony to kluczowe podmioty w jego ułatwianiu i rozwijaniu, gdyż odgrywają ważną rolę w dostosowywaniu badań naukowych i innowacji do wartości, potrzeb i oczekiwań społeczeństwa. W związku z tym współprojektowanie procesu i wyników badań naukowych i innowacji przez podmioty regionalne i lokalne oraz ich współodpowiedzialność za nie zwiększają absorpcję i akceptację badań naukowych i innowacji przez społeczeństwo. Miasta i regiony zapewniają również istotne zasoby w celu wdrożenia szeroko rozumianego programu na rzecz otwartej nauki, który ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju efektywnej europejskiej przestrzeni badawczej.

5. Z zadowoleniem przyjmuje wolę Komisji osiągnięcia poziomu 3 % PKB przeznaczanego na wydatki na badania i rozwój oraz wyznaczenia celu 1,25 % dla budżetu sektora publicznego w 2030 r. (w porównaniu z obecnym poziomem 0,81 %), ale zastanawia się, w jaki sposób cele te mogą zostać osiągnięte w czasie, gdy plan odbudowy nie przewiduje ogromnych inwestycji na rzecz badań i innowacji i rezygnuje na przykład z programu „UE dla zdrowia” zaproponowanego przez Komisję.
6. Ubolewa, że pomimo istnienia jednego wspólnego portfela komisarza dla polityki w zakresie badań naukowych, innowacji, szkolenia i młodzieży nie udało się zaproponować nowego podejścia do europejskiej przestrzeni edukacji i badań naukowych. Wskazuje na potrzebę przekrojowego podejścia do tych kwestii, zwłaszcza w ścisłym związku z polityką regionalną. Wyraża nadzieję, że komunikat w sprawie kompleksowego podejścia do badań naukowych, innowacji, edukacji i młodzieży, zapowiedziany w programie prac na 2021 r., będzie zmierzał w tym kierunku.
7. Podkreśla, że omawiany komunikat stanowi jedynie punkt wyjścia, który powinien doprowadzić z jednej strony do dalszych konkretnych działań, a z drugiej strony do przyjęcia „paktu na rzecz badań i innowacji”; wzywa do zaangażowania Komitetu w przygotowanie tych nowych etapów; wzywa, aby pakt ten był okazją do obrony wolności akademickich i uniwersyteckich, swobody wypowiedzi nauczycieli, naukowców, studentów, intelektualistów i ich swobodnego przepływu w Unii, ale także między Unią a wszystkimi krajami partnerskimi. Uważa w związku z tym, że polityka współpracy międzynarodowej w ramach europejskiej przestrzeni badawczej powinna być zgodna z tymi samymi zasadami, i wyraża zaniepokojenie gwałtownym pogorszeniem sytuacji w zakresie swobód akademickich w wielu krajach świata.
8. Zwraca uwagę, że zasadnicze znaczenie dla skutecznej realizacji polityki ma odpowiednie monitorowanie i śledzenie innowacji i badań. Przypomina w związku z tym opinię „Tablica wyników innowacyjności regionów i jej oddziaływanie w polityce regionalnej ukierunkowanej na konkretne obszary”, w której stwierdza się, że tablica wyników innowacyjności regionów jest kluczowym narzędziem do porównania zmian w efektywności regionalnych polityk na rzecz innowacji i należy zwiększyć jej wpływ na regionalne procesy decyzyjne w celu poprawy regionalnych ekosystemów innowacji i inteligentnej specjalizacji.
9. Z zadowoleniem przyjmuje postępy poczynione w tym komunikacie, który proponuje bardziej strategiczną wizję partnerstwa między Komisją a państwami członkowskimi z udziałem samorządów regionalnych często dysponujących kompetencjami w dziedzinie upowszechniania tych polityk, bardziej zintegrowane podejście do kwestii badań i innowacji, a także lepsze uwzględnienie celów, którym te polityki muszą odpowiadać, oraz ich wpływu na nasze społeczeństwa; z zadowoleniem przyjmuje również fakt, że w komunikacie rozważono drogę do bardziej otwartego wielopoziomowego sprawowania rządów, zaproponowano, w formie ośrodków EPB, koncepcję umożliwiającą lepsze rozpoznanie roli regionalnych ekosystemów i biegunów innowacji, wzmocniono elementy koordynacji z aspektami związanymi ze szkolnictwem wyższym oraz edukacją i umiejętnościami cyfrowymi, a także skoncentrowano się na bardziej inkluzywnej europejskiej przestrzeni badawczej, ułatwiając dostęp do doskonałej nauki i rozpowszechnianie wyników.
10. Podkreśla znaczenie rozwoju gospodarki dzielenia się i obiegu wiedzy. Koncepcje i praktyki rozpowszechniania wyników programów i projektów w zakresie badań naukowych i innowacji – pomysłów, spostrzeżeń, metodologii, prototypów, wynalazków i innych podobnych wyników wiedzy – powinny być finansowane, tak aby można je było poznawać, uzyskiwać do nich dostęp i aktywnie wykorzystywać w całej Europie.
11. Popiera propozycję opracowania inkluzywnych planów na rzecz równouprawnienia płci w celu promowania w dziedzinie badań naukowych i innowacji tego równouprawnienia będącego celem UE oraz apeluje o zaangażowanie w tym względzie miast i regionów. Przypomina w związku z tym, że działania nowej europejskiej przestrzeni badawczej obejmują działanie nr 12 „Równouprawnienie płci w celu zwiększenia europejskiego potencjału w zakresie badań naukowych i innowacji”, oraz podkreśla potrzebę zlikwidowania różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn w kontekście transformacji cyfrowej i innowacji, przy jednoczesnym zachęcaniu do większego udziału kobiet w studiach i zatrudnieniu w dziedzinie STEAM oraz ICT.
12. Szczególnie docenia fakt, że Europejski Komitet Regionów jest wyraźnie wymieniany jako ważny podmiot w europejskiej przestrzeni badawczej, zwłaszcza w odniesieniu do „platformy wymiany wiedzy” i inicjatywy „Science Meets Regions”.
13. Niemniej jednak protestuje przeciwko zarządzaniu nadal skoncentrowanym na relacjach między Komisją a państwami członkowskimi, które najczęściej stawia miasta i regiony jako cele, a nie podmioty działań publicznych, i przerzuca na państwa członkowskie dbałość o uwzględnianie kwestii lokalnych i regionalnych. W związku z tym ponownie wzywa do pełnego uznania miast i regionów za zainteresowane strony, które należy włączyć do opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny europejskiej polityki w zakresie badań naukowych i innowacji zgodnie z zasadą „aktywnej pomocniczości”⁽¹⁾.

(1) COM(2018) 703.

Nowe podejście do europejskiej przestrzeni badawczej

14. Podkreśla znaczenie stanowisk opracowanych przez Komitet Europejskiej Przestrzeni Badawczej i Innowacji (ERAC) ⁽²⁾ (17.12.2019) i przez ERRIN ⁽³⁾, i opowiada się za nowym podejściem do EPB, polegającym na przejściu:

- wychodząc od podejścia Horyzont Europa, opartego na doskonałości naukowej, w kierunku podejścia łączącego doskonałość badawczą i wiedzę, w celu przede wszystkim budowania wiodącej roli Europy w zrównoważonym wzroście i procesach przejścia do nowych modeli,
- od strategii badawczych do strategii wiedzy oferujących zintegrowane podejście do badań, innowacji, edukacji i umiejętności, angażujących wiele zainteresowanych stron: uniwersytety, przemysł, różne poziomy sektora publicznego, obywateli i społeczeństwo obywatelskie,
- od europejskiego programu ramowego i niezależnych krajowych polityk badawczych do prawdziwie wielopoziomowych ram zarządzania i pełnego uznania terytorialnego zakotwiczenia badań i innowacji w miastach i regionach.

15. Zaleca położenie większego nacisku na relacje między badaniami naukowymi a biznesem przy jednoczesnym uznaniu kluczowej roli władz lokalnych i regionalnych w rozwijaniu otoczenia sprzyjającego przedsiębiorczości i powiązań w zakresie transferu wiedzy: sponsorowanie badań podstawowych przez przedsiębiorstwa, promowanie przedsiębiorczości naukowej przy poszanowaniu wymogów przejrzystości, inwestycje prywatne, wsparcie dla przedsiębiorstw w celu rozwijania ich innowacji.

16. W kontekście utworzenia Platformy Talentów EPB apeluje o większą jasność co do tego, w jaki sposób Komisja zamierza a) zapewnić ciągłość z inicjatywą EURAXESS i strategią w zakresie zasobów ludzkich dla naukowców (HSR4R), które zostały dotychczas opracowane w celu ułatwienia mobilności naukowców i ich rozwoju zawodowego z myślą o ustanowieniu jednolitego rynku wiedzy, badań naukowych i innowacji i b) wspierać uznanie personelu badawczego zajmującego się tymi inicjatywami oraz wzmocnić mechanizmy wsparcia dla regionów zaangażowanych w przyciąganie i zatrzymywanie talentów, strategię w zakresie HRS4R oraz wspieranie potrzeb ośrodków i personelu badawczego.

17. Podkreśla potrzebę pracy w prawidłowych powiązaniach na poziomie lokalnym i regionalnym oraz zapewnienia instrumentów dających samorządom lokalnym lub regionalnym możliwość odgrywania wiodącej roli, takich jak instrument wspierania polityki, synergie między polityką regionalną a programem „Horyzont Europa” oraz pieczęć doskonałości. Zasadnicze znaczenie ma ułatwienie dostępu do informacji i danych w celu wzmocnienia synergii i komplementarności między funduszami europejskimi oraz umożliwienia różnym organom władz bardziej skoordynowanych działań.

18. Pragnie, by doprecyzowane zostało pojęcie doskonałości poprzez wyraźne wyodrębnienie doskonałości naukowej, doskonałości wpływów dotyczącej związku między nauką i ekosystemami innowacji, zwłaszcza lokalnymi i regionalnymi, oraz doskonałości samych ekosystemów obejmującej ich szczególne obszary doskonałości naukowej ale także ich potencjał strategiczny i zdolność do koordynacji ⁽⁴⁾.

19. Proponuje, aby – potwierdzając gruntownie znaczenie działań wspierających doskonałość naukową szczególnie w ramach programu „Horyzont Europa” – uznać w pełni jako uzupełniający cel europejskiej przestrzeni badawczej dostępność we wszystkich miastach i regionach UE wysokiej jakości nauki, którą można by wykorzystać do pobudzania innowacji i pomagania społeczeństwu i przedsiębiorstwom w sprostaniu wyzwaniom związanym z celami zrównoważonego rozwoju oraz w walce z obecnymi kryzysami.

20. Z zadowoleniem przyjmuje, że Komisja Europejska ułatwia inwestycje i reformy służące realizacji priorytetów UE, zwłaszcza transformacji ekologicznej i cyfrowej, które stały się niezbędne po kryzysie związanym z COVID-19.

⁽²⁾ Opinia ERAC w sprawie przyszłości europejskiej przestrzeni badawczej (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1201-2020-INIT/en/pdf>, w języku angielskim).

⁽³⁾ Rekomendacje ERRIN w zakresie przyszłości europejskiej przestrzeni badawczej (https://errin.eu/system/files/2020-06/200608%20ERRIN_recommendations_for_the_future_of_the_European_Research_Area_approved.pdf, w języku angielskim).

⁽⁴⁾ Według Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów „Doskonałość nie ogranicza się do najczęściej cytowanych publikacji, ale musi opierać się na licznych i zróżnicowanych wypowiedziach środowiska naukowego, w tym na praktykach otwartej nauki, udziale obywateli i wpływie na społeczeństwo”.

21. Apeluje, by EPB promowała powiązania, jakie należy tworzyć między strategiami na rzecz inteligentnej specjalizacji, priorytetami EPB i ich ogólnym wdrażaniem, a także o to, by EPB przyczyniała się do osiągnięcia lepszej równowagi między niezbędną doskonałością naukową z jednej strony a pilną potrzebą zniwelowania różnic w osiągnięciach w zakresie badań naukowych i innowacji między państwami, regionami i miastami w UE z drugiej.

EPB, inteligentne specjalizacje i polityka regionalna

22. Uważa, że nowa EPB powinna być okazją do pełnego uznania roli inteligentnych specjalizacji oraz ich zbiorowego i przedsiębiorczego procesu jako jednego z fundamentów obecnych i przyszłych europejskich osiągnięć w zakresie badań i innowacji; zaznacza, że inteligentne specjalizacje łączą samorządy lokalne i regionalne, ośrodki badawcze, sektor prywatny i społeczeństwo obywatelskie oraz pomagają regionom w uzyskaniu przewagi konkurencyjnej, pobudzaniu inwestycji prywatnych i tworzeniu miejsc pracy; podkreśla ponadto kluczową rolę regionów w europejskiej strategii inteligentnej specjalizacji i konieczność zachowania szczególnego podejścia regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji, również w przypadkach, gdy istnieją krajowe strategie inteligentnej specjalizacji; sugeruje w tym kontekście przeprowadzenie przekrojowego i dynamicznego mapowania rozproszonej doskonałości naukowej i inteligentnych specjalizacji, we współpracy między regionami, państwami członkowskimi i Unią Europejską; sugeruje, że należy również wziąć pod uwagę niezbędne przejście od strategii S3 do strategii zrównoważonej inteligentnej specjalizacji (S4), w kierunku lepszego zastosowania praktyki poczwórnej helisy, która umożliwi włączenie społeczeństwa jako czynnego podmiotu do strategii.

23. Podkreśla wagę – na podstawie tego mapowania – przyczyniania się do tworzenia sieci regionalnych inteligentnych specjalizacji wspieranych przez doskonałość naukową oraz ułatwiania współpracy międzyregionalnej, zarówno za pośrednictwem Interreg, a w szczególności jego komponentu „międzyregionalne inwestycje innowacyjne”, jak i w ramach programu „Horyzont Europa”, poprzez konkretne projekty zbiorowe realizowane z tytułu tego programu, a zwłaszcza w ramach jego 2. filaru, w szczególności w ramach misji i europejskich partnerstw innowacyjnych oraz pakietu przekrojowego „Rozszerzanie uczestnictwa i wzmocnianie EPB”; podkreśla, że ważne jest włączenie miast i regionów w zarządzanie wspomnianymi misjami i partnerstwami.

24. Popiera zamiar Komisji, by pokierować opracowywaniem wspólnych z przemysłem planów działania w zakresie technologii w celu uwzględnienia programów inwestycyjnych na rzecz badań naukowych i innowacji, wyraża jednak zaskoczenie, że są one powiązane wyłącznie z państwami członkowskimi i przemysłem w ramach partnerstw europejskich realizowanych z tytułu programu „Horyzont 2020”. Przypomina, że działania te muszą być prowadzone z uwzględnieniem inteligentnej specjalizacji regionów oraz roli regionalnych ekosystemów i ośrodków innowacji, które również tworzą przemysłowe łańcuchy wartości.

25. Potwierdza rolę miast i regionów jako partnerów w rozwoju i tworzeniu sieci infrastruktury badawczej i technologicznej oraz programu ESFRI; przypomina o ich istotnej roli w tworzeniu, organizacji i rozwoju tych infrastruktur⁽⁵⁾; przypomina ponadto, że władze lokalne i regionalne są kluczowymi podmiotami w tworzeniu skutecznych regionalnych ekosystemów i biegunów innowacji⁽⁶⁾.

26. Proponuje, by dążyć do zawierania umów partnerskich między regionami, państwami członkowskimi i UE w celu zmobilizowania wszystkich zainteresowanych stron do realizacji wspólnych celów w zakresie badań naukowych, innowacji i szkolnictwa wyższego oraz edukacji i umiejętności cyfrowych, a także do realizacji planów wspierania obszarów inteligentnej specjalizacji obejmujących wszystkie obszary polityki UE, bez ograniczeń wynikających z zasad uruchamiania działań z tytułu EFRR. Podejście to mogłoby być przedmiotem działań pilotażowych.

27. Przypomina, że wykorzystanie EFRR na badania naukowe i innowacje znacznie wzrosło w kolejnych okresach programowania do ponad 100 mld EUR na lata 2014–2020 oraz że w tym samym okresie mobilizacja finansowa miast i regionów z ich własnych budżetów osiągnęła poziom prawie dwukrotnie wyższy od wielkości europejskiego programu ramowego w zakresie badań naukowych. Dane te wykazują znaczenie koordynacji między europejskimi, krajowymi, lokalnymi i regionalnymi strategiami politycznymi oraz synergii między narzędziami interwencji.

⁽⁵⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Infrastruktura badawcza: przyszłość europejskiej przestrzeni badawczej (EPB) z perspektywy regionalnej i transgranicznej (Dz.U. C 39 z 5.2.2020, s. 68).

⁽⁶⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – „Odnowiony europejski program na rzecz badań i innowacji – szansa Europy na ukształtowanie własnej przyszłości” (Dz.U. C 168 z 16.5.2019, s. 4) .

28. Wyraża zaniepokojenie ograniczonymi postępami w dziedzinie synergii, w szczególności z powodu opóźnień wpływających na rozwój ramowych systemów pomocy państwa; ponownie wyraża życzenie, aby „wszystkie fundusze uruchomione w celu współfinansowania działania lub programu działań opartego na programie »Horyzont Europa« podlegały przepisom prawnym mającym zastosowanie do tego programu, w szczególności przepisom dotyczącym pomocy państwa”⁽⁷⁾, i potwierdza swoją koncepcję synergii jako dobrowolnej współpracy wokół 5 następujących zasad: spójność, komplementarność, zgodność, współtworzenie, uznanie grup lokalnych podmiotów⁽⁸⁾; ponownie podkreśla potrzebę skutecznego podejścia opartego na współtworzeniu i kontroli wszelkich transferów finansowych przez instytucję zarządzającą.

29. Uważa, że z uwagi na te czynniki zasadnicze znaczenie ma pełne zaangażowanie miast i regionów w Forum EPB na rzecz Transformacji zarówno ze względu na kwestie współpracy i koordynacji, jak i na rolę podmiotów lokalnych we wdrażaniu programu przemian w związku z kryzysami i przemianami.

Wkład regionalnych ekosystemów i biegunów innowacji w dynamikę europejskiej przestrzeni badawczej

30. Zaleca monitorowanie i opracowywanie dobrych praktyk regionalnych lub lokalnych w ramach określania kryteriów spełnienia warunku podstawowego strategii inteligentnej specjalizacji, ustalonych w rozporządzeniu w sprawie wspólnych przepisów dotyczących funduszy strukturalnych. Należy przypomnieć, że w ramach przygotowania regionalnych programów EFRR konieczne będzie opracowanie dobrego zarządzania krajową, regionalną lub lokalną strategią inteligentnej specjalizacji, wedle którego każdy organ regionalny lub lokalny będzie musiał wykazać postępy poczynione w realizacji S3, w tym m.in. środki na rzecz współpracy międzynarodowej. Byłaby to doskonała okazja do opracowania i rozpowszechnienia dobrych praktyk, na przykład za pośrednictwem takich platform jak Science Meets Regions lub platforma wymiany wiedzy (KEP).

31. Z entuzjazmem popiera koncepcję „węzła EPB” jako okazję do instytucjonalnego uznania i nadania konkretnej formy koncepcji ekosystemu regionalnego i bieguna innowacyjności, którą promuje od kilku lat, oraz do pełnego uznania podejścia do nauki i innowacji ukierunkowanego na konkretny obszar („place-based approach”); wzywa do szybkiego wdrożenia tego wniosku i proponuje wykorzystanie platformy wymiany wiedzy (KEP) w celu określenia jej specyfikacji i ułatwienia powstawania projektów pilotażowych. Wyraża zadowolenie z zamiaru Komisji, by wspólnie z KR-em nadać tej inicjatywie wymiar strategiczny, propagując synergie między instrumentami badań naukowych i innowacji a kształceniem, podnoszeniem kwalifikacji, przekwalifikowywaniem i szkoleniem, przy jednoczesnym wykorzystaniu funduszy spójności. Apeluje, aby inicjatywa ta nie ograniczała się do jedyne go celu, jakim jest ułatwienie dostępu do doskonałości.

32. Zwraca uwagę na kilka pułapek, których trzeba unikać: rozważania, które należałoby przeprowadzić, muszą uwzględniać doświadczenia „digital hubs” lub EIT, ale „węzły EPB” nie mogą ograniczać się do tych odniesień czy do organizowania „wzajemnie połączonego obszaru wiedzy” skoncentrowanej na wymianie dobrych praktyk i obiegu wiedzy, zresztą Europa nie potrzebuje „węzła węzłów”; „węzły EPB” nie powinny ograniczać się do narzędzia redukcji luki innowacyjnej, ani też nie powinny ponownie służyć do wyróżniania jedynej światowej klasy obiektów uniwersyteckich, które uzyskały już silne wsparcie ze strony państw członkowskich i programu ramowego.

33. Proponuje natomiast, by w ramach „węzłów EPB” uznać grupy podmiotów, regionalne (lub międzyregionalne) ekosystemy i ośrodki innowacji, które charakteryzowałyby się następującymi kryteriami łączącymi:

- istnienie strategii wiedzy, proponującej zintegrowane podejście do szkolnictwa wyższego, edukacji cyfrowej, uczenia się przez całe życie, podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowywania oraz badań i innowacji,
- zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron zgodnie z modelem poczwórnej helisy, który podkreśla zaangażowanie obywateli i lokalnych podmiotów publicznych wywodzących się z systemu demokratycznego,
- zdolność do wspólnej koordynacji, określania strategii i wspólnego podejmowania decyzji w sprawie przyjęcia priorytetów i przydziału zasobów,

⁽⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – „Horyzont Europa” – dziewiąty program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (Dz.U. C 461 z 21.12.2018, s. 79).

⁽⁸⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Wymiar lokalny i regionalny programu „Horyzont 2020” oraz nowy program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (Dz.U. C 342 z 12.10.2017, s. 1).

- wyniki społeczno-gospodarcze w zakresie oddziaływania terytorialnego we wszystkich obszarach: szkolenia, innowacje, tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw, usługi świadczone na rzecz przedsiębiorstw, sektora publicznego i trzeciego sektora, wkład w przemiany, innowacje społeczne i kulturalne, spójność społeczna, aktywność obywatelska i kreatywność kulturalna (w szczególności dzięki zastosowaniu „tablicy wyników w zakresie innowacji”⁽⁹⁾),
- obecność, w ramach inteligentnych specjalizacji, do których należą „węzły EPB”, dziedzin doskonałości naukowej na poziomie europejskim i międzynarodowym lub stanowiących część ścieżki umożliwiającej szybkie i wiarygodne osiągnięcie tego poziomu,
- zaangażowanie w tematyczne międzyregionalne lub europejskie sieci i partnerstwa w dziedzinie inteligentnej specjalizacji,
- historia zaangażowania w europejskie programy badawcze, szkoleniowe i mobilności dla naukowców i studentów.

34. Uważa, że te „węzły EPB” powinny być wspierane bezpośrednio przez UE, w tym finansowo, w ramach partnerstwa opartego na trzech filarach:

- uznanie przez UE tych „węzłów EPB” za ważne punkty wsparcia realizacji celów UE i wdrażania związanych z nimi polityk; oznacza to, że ośrodki te będą uwzględniane zarówno w procesie aktywizacji Forum EPB na rzecz Transformacji, jak i w strategicznym programowaniu programu „Horyzont Europa”,
- europejska pomoc na rzecz wzmocnienia kluczowych funkcji wsparcia (strategia, koordynacja, europeizacja, internacjonalizacja, szkolenie, przyciąganie talentów, innowacje i transfery) oraz ułatwienie dostępu do różnych programów europejskich, w tym programu „Horyzont Europa”,
- zobowiązanie zainteresowanych stron z „węzłów EPB” do wzmocnienia ich zdolności strategicznych i jakości inteligentnych specjalizacji, zwiększenia ich zaangażowania w sieci i programy wspólnotowe oraz do rozwijania współpracy w ramach europejskiej sieci „węzłów EPB”.

35. Pragnie, by co najmniej 50–100 obiektów w Europie uznano za „węzły EPB” i by sieć ta była szeroko otwarta, w szczególności dla powstających ekosystemów w UE-13 i dla regionów znajdujących się w najbardziej niekorzystnej sytuacji.

36. Podkreśla kluczową rolę miast i regionów jako inicjatorów i organizatorów szeroko zakrojonych projektów współpracy na rzecz innowacji społecznych w dziedzinie stawiania czoła wyzwaniom społecznym. „Węzły EPB” powinny działać jako instrumenty rozwoju niezbędnych kompetencji i praktyk w celu przyspieszenia tych postępów.

37. Podkreśla, że sieć „węzłów EPB” mogłaby stanowić doskonałe ramy dla nowych wspólnych projektów badawczych i innowacyjnych łączących kilka regionalnych ekosystemów i biegunów innowacji w ramach podejścia oddolnego. Konsorcja te mogłyby z pożytkiem uruchomić narzędzie prawne dla współfinansowanych działań „Cofund actions” obecne w ramach programu „Horyzont Europa”, możliwe również do wykorzystania w ramach 2. filaru, które doskonale nadaje się do rozwijania synergii między programem ramowym, polityką regionalną oraz budżetami miast i regionów.

Kryzys związany z pandemią COVID-19, przepaść innowacyjna, rozpowszechnianie doskonałości: spójność w centrum działań EPB

38. Ostrzega przed skutkami obecnych kryzysów dla najbardziej wrażliwych i najbardziej dotkniętych obszarach oraz przypomina, że kryzys gospodarczy i finansowy z 2008 r. doprowadził do załamania inwestycji w badania i innowacje w niektórych regionach, zwłaszcza w krajach południowych. W związku z tym Komitet nalega, by w planie odbudowy „Next Generation EU” oraz w kolejnych wieloletnich ramach finansowych w większym stopniu wspierać szkolnictwo wyższe, edukację cyfrową, uczenie się przez całe życie, w tym podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowywanie, badania naukowe i innowacje w ramach wspierania celów EPB, a także by w tym kontekście wykorzystać program React EU i Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, zgodnie z programami operacyjnymi przyjętymi przez regiony i ich strategiami inteligentnej specjalizacji. Jest to niezbędne, gdyż regiony potrzebują większego wsparcia, by się odbudować, zanim nabiorą odporności.

⁽⁹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Tablica wyników innowacyjności regionów i jej oddziaływanie w polityce regionalnej ukierunkowanej na konkretne obszary (Dz.U. C 440 z 18.12.2020, s. 87).

39. Wzywa Komisję do wyjaśnienia, w jaki sposób – w obecnej sytuacji i bez zwiększonego wsparcia – państwa członkowskie, których poziom inwestycji w badania naukowe i innowacje jest niższy od średniej europejskiej, mogłyby osiągnąć cel zwiększenia tych inwestycji o 50 % w ciągu najbliższych 5 lat, co skądinąd Komitet popiera.

40. Zauważa, że EPB jest rozdrobniona: fundusze UE nie wystarczają do finansowania współpracy między regionalnymi ekosystemami innowacji, a wyniki badań rzadko są udostępniane ogółowi społeczeństwa i pozostałym regionom, nawet w ramach jednego państwa członkowskiego; jednocześnie ubolewa, że ponadnarodowe programy w zakresie badań i innowacji tradycyjnie przynoszą korzyści małym i stosunkowo „zamkniętym” sieciom zaawansowanych uniwersytetów, ośrodków badawczych, dużych przedsiębiorstw i regionów, w tym stolic, które w wielu przypadkach uczestniczyły już w poprzednich edycjach programu ramowego lub są silnie obecne w Brukseli.

41. Zgadza się, że postęp we wdrażaniu EPB uległ spowolnieniu oraz że nadal występują znaczne rozbieżności między krajami i regionami, jak wskazano w sprawozdaniu z postępu prac w dziedzinie EPB za 2018 r. Konwergencja europejskich, krajowych i regionalnych systemów badań i innowacji jest niewystarczająca, co prowadzi do powstania szkodliwej koncentracji miejsc doskonałości w zakresie badań i innowacji w całej Europie, z pominięciem całych regionów. Prowadzi to także do niezrównoważonej sytuacji w dziedzinie mobilności i przepływu wiedzy, co jest sprzeczne z celami polityki EPB.

42. Uważa, że spostrzeżenia te są powszechnie podzielane i regularnie powtarzane, ale nie wyciągnięto z nich żadnych wniosków politycznych i że obecne decyzje budżetowe, jeśli zostaną utrzymane, nie pozwolą na nadrobienie tych braków, sprawią, że dążenie zmniejszania innowacyjności stanie się pobożnym życzeniem, a mechanizmy upowszechnienia doskonałości i poszerzania uczestnictwa staną się narzędziami niewystarczającymi i niezdolnymi do osiągnięcia pożądanых celów politycznych.

Bruksela, dnia 5 lutego 2021 r.

Apostolos TZITIKOSTAS

*Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów*
